

Mental/fysisk udvikling

Af [Lise Lotte Christensen](#)

0 til 3 uger

Fødsel- og sanseudviklingsperiode

Forudsat en normal hvalpefødsel, skal tæven have ro og lov til selv at passe sine hvalpe. Hvalpene vil hovedsagelig die, sove og holde sig varme. Nærkontakt til de øvrige søskende, og ikke mindst deres mor, er af vital betydning for hvalpene. Opdrætteren bør sidst i perioden tage hvalpene op og håndtere dem dagligt.

Centralnervesystemet er i de første par uger nærmest i dvale, men hvalpene er dog modtagelige for visse informationer, herunder tævens sindsstemning: uro, frygt og aggressivitet. Hvalpene reagerer på kulde, varme, og de kan regulere deres kropstemperatur ved eksempelvis at søge varme hos deres søskende og tæven. Tæven stimulerer (i den første tid) hvalpene til urinering og afføring ved at slikke dem bagi. Øjnene åbnes efter 10-14 dage, men synet er dårligt de første uger. Hvalpene kan lugte, høre og begynder at kravle for sidst i perioden at kunne gå.

Det er vigtigt, at hvalpen selv får lov til at søge og arbejde sig frem til tævens diævorter. Et vellykket resultat er meget udviklende for hvalpen og danner grundlag for et rationelt søg. Byggestenene til søgeudviklingen er hermed skabt.

3 til 5 uger

Flokprægningsperiode

Hvis hvalpene var født i en hule (som vildhunde eller ulve), ville de komme ud af hulen og møde resten af flokken omkring det 21. døgn. Man kalder denne periode for prægningsfasen, fordi hvalpen bl.a. lærer hvilken art den tilhører. Hvalpen skal således lære, at den tilhører arten hund, men at den også skal acceptere mennesket som en del af dens flok.

I denne periode er det derfor vigtigt at hvalpen, udover kontakt til artsfællerne, også får megen kontakt med venlige mennesker (både børn og voksne). Opdrætteren bør regelmæssigt tage sig enkeltvis af hvalpene. Det vil sige at isolere hvalpen fra den øvrige flok, og bringe den til et sted, hvor man i fred og ro kan koncentrere sig om hvalpen. Nær kropkontakt, berøring, tale og nusse med hvalpen er meget vigtigt, og man kan samtidig undersøge hvalpen.

5 til 7 uger

Social tilpasningsperiode

Hvalpene udvikler indbyrdes selvhævdelse, og finder deres plads i kuldet. Legenes karakter bliver mere voldsomme og hårdhændede, og de udvikler herunder bl.a. dominans og underkastelseslege, som er en del af den sociale tilpasning.

Tæven vil i stigende grad påtage sig førerrollen, hvorunder legen har et mere opdragende formål. Hun kan eksempelvis demonstrere ved at efterlade et kødben midt i flokken. Herefter vil hun typisk afvente en af hvalpenes initiativ til at ville tilegne sig kødbenet. Dette forsøg vil resultere i en øjeblikkelig tilrettevisning. Situationen kan virke hårdhændet, men er væsentlig for hvalpens videre udvikling m.h.t. rangordenen i flokken (familien).

Hvalpens interesse for lugte intensiveres i denne periode, idet den begynder at spise fast føde. Den kan nu træne sin lugtesans, og er faktisk i stand til at søge efter godbidder. Hvalpens interesse for at løbe efter, og bringe byttet (f.eks. en tennisbold) tilbage til mennesket udvikles i 6 ugers alderen. Hvalpens intensitet i at løbe efter og gribe kan variere meget. Se også træningspas søgeudvikling.

Ører og øjne fungerer nu som de skal, og bevægelserne er nu mere velkoordinerede.

Det er vigtigt for hvalpenes udvikling, at opdrætteren sørger for at hvalpene har spændende ting at undersøge og lege med. De bør endvidere komme udenfor og gå på opdagelse i haven. Hvalpe skal stimuleres som beskrevet ovenfor, for at udvikle sig optimalt.

7 til 12 uger

Lederprægningsperiode

I denne periode udvikles hvalpens lederprægning. Hvalpens hjerne er nu så veludviklet, at egentlig indlæring kan påbegyndes. Oplevelser lagres som *varige* erindringsbilleder. De medfødte anlæg er nu i en hastig udvikling, og hvalpen er meget modtagelig for social tilpasning. De fleste hvalpe skifter hjem omkring den 8-10 uge (lovgivningen siger også, at hvalpen må først tages fra tæven, når den er 8 uger).

Den vigtige prægning skal fortsætte i og udenfor hvalpens nye hjem. Lad hvalpen hilse på venlige, fremmede mennesker med forskelligt udseende. Eksempelvis børn og voksne, folk med fuldskæg, nogle der bærer briller og forskellig hovedbeklædning. Lad også hunden hilse på folk i kørestol med stok og lignende. Opbyg hundens tillid til fremmede uanset, størrelse, køn, alder, form og farve.

Lad også hvalpen stifte bekendtskab med andre husdyr. Det er bedst hvis hunden hilser på dyr, som i forvejen er vant til hunde - i modsat fald kan hvalpen eller de andre dyr let blive forskrækkede. Kæl og snak beroligende til hvalpen mens den tager kontakt og undersøger det uvante. Hvalpen er naturlig nysgerrig og initiativrig, og vil gerne undersøge sine omgivelser.

Tag også hvalpen med ud fremmede steder og start miljøtræningen. Gå roligt og fornuftigt frem, således at hvalpen ikke oplever det hele på én gang. Begynd med korte, udendørs ture i rolige omgivelser. Vis fra starten, at du er en god flokleder ved at vise hunden hvornår, hvor og med hvem hunden skal omgås. Sørg for at hvalpen får så mange forskellige positive oplevelser som muligt i alsidige miljøer. Tag hvalpen med på legepladsen, i byen og på landet. Lad den køre i bil, bus, tog m.m. Tilvæn den bytrafik (biler, cykler, lastbiler) er tur på gågade osv.

Socialiseringen og miljøtræning er meget værdifuld fordi hvalpen vil huske de oplevelser (både gode og dårlige!) den fik i denne periode, resten af dens liv. Når den som voksen står i fremmed situation, vil den huske lignende oplevelserne fra hvalpeperioden (som erindringsbilleder). Gode erindringsbilleder=rolig/glad voksen hund. Dårlige erindringsbilleder (eller hvis den *ingen* lignende oplevelser havde)=angst eller urolig voksen hund.

I takt med de positive oplevelser vil hvalpens selvtillid vokse, og snart vil hvalpen tillidsfuldt følge dig, hvor du end går. Prøv at lad den også gøre sine egne erfaringer, uden at få for meget hjælp. En hvalp som får disse positive oplevelser, vil være godt rustet til at færdes i vores samfund som voksen.

Skrøne: Det er en skrøne, at hvalpen ikke må tages med ud før den er færdig med hvalpevaccineringsprogrammet (ca. 16 uger gammel), fordi hvalpen i så fald vil blive syg. Hvis hvalpen i øvrigt er sund og rask, og er i gang med et vaccinationsprogram, kan du trygt tage den med ud efter den 8. uge. De positive oplevelser hvalpen får med mennesker, miljø m.m. er fundamentale for hundens trivsel som voksen, og de overskygger lagt den meget lille risiko der er, for at hvalpen kan blive smittet og syg. Er du i tvivl så spørg din dyrlæge.

3 til 4 måneder Halve kønsmodningsperiode

Mellem den 3. og 4. måned indtræffer den såkaldte halve kønsmodning, hvor en øget produktion af mandligt kønshormon testosteron både hos tæver og hanhund finder sted. Både aggressivitet og dominans forøges i denne periode, og hvalpen vil naturligt forsøge at stige i hierarkiet, og udfordre andre i flokken. Denne periode kan til tider virke anstrengende, men håndteres hvalpen korrekt er besværet minimalt.

Det er vigtigt, at hunden ikke får succes med at styre begivenhederne. Man skal hjælpe hunden til at forstå husreglerne, bl.a. derved finde sin plads i "flokken". Man kan med fordel lave små samarbejdsøvelser med hvalpen, som vil styrke samarbejdet med floklederne og bekræfte det positive lederskab. Vær tålmodig og træn kun i korte sekvenser ad gangen.

Hvalpen påbegynder *jagtlege*, især med børnene, som til tider kan virke voldsomme. Hvalpens konstante jagten, og efterfølgende bid i arme og ben volder ofte problemer. Vær opmærksom på at legen ikke tager overhånd, og afbryd denne i tide. Sig "Nej!", og afled hundens opmærksomhed, og engager den i en rolig aktivitet i stedet. I jagtlege træner hvalpen sine medfødte anlæg for jagt.

Mange hyrdehunde vil instinktivt

Hvalpen vil også forsøge at erobre en sko, legetøj eller andre interessante "forbudt objekter". Løb ikke efter hunden, men afled i stedet hunden. Afledningen kan bestå i at få hundens opmærksomhed - eksempelvis med en godbid - når hunden kommer til dig, så byt genstanden med en godbid. Fjern herefter objektet som er forbudt at besidde.

Hvalpen skal fortsat have positive oplevelser med fremmede mennesker og nye miljøer.

I denne periode skifter hvalpen også sine første tænder, hvorfor den tygger og gnaver en del. Sørg for at hvalpen har gode ting at tygge i for at lindre de ømme gummer, ellers finder den selv på noget.

4 til 7 måneder Rolig periode

Perioden betegnes som *rolig*, fordi hvalpens hormonproduktion er stabiliseret og hvalpen er meget modtagelig for indlæring. Det er ideelt at tage hvalpen med til hvalpetræning i denne periode. Rangordenen bør være på plads nu.

Al indlæring skal være *lystbetonet*, da det er den mest behagelige måde at lære på for både hund og ejer. Hunden husker lystbetonet indlæring, og er mere motiveret for selv at prøve at løse opgaver.

Lær hvalpen øvelser som at sidde, give pote, ligge, rulle, give hals på kommando, gå zig-zag mellem benene og lær den at finde legetøj i gemmer. Træn også gerne sporsøg. Involver hele familien i at arbejde med hunden. Lad gerne større børn deltage i træningen, idet det er meget værdifuldt for begge parter. Træningen kan få hunden til at få større respekt for børnene og se dem som "højere rangerende" i flokken. Lad altid en voksen iagttage børns træning med hunden. Sværhedsgraden af træningen kan langsomt øges.

Når I går tur med hunden, så lad et barn eller en voksen løbe ud i terrænet og gemme sig. Umiddelbart efter at personen er ude af syne, slip da hvalpen og lad den søge efter personen. I starten kan man nøjes med en afstand på 10-30 meter i modvind (så hunden får fært af personen - vinden transporterer vores lugt). Hunden roses, når den finder den "forsvundne". Efter få gange er hunden i stand til at finde personen på større afstande. Afslut altid med at personen returnerer til den øvrige "flok" (familien), der således er samlet igen. Denne afslutning har stor betydning for hunden, nemlig at flokken er samlet.

Øvelsen kan også videreudvikles til et egentlig sporsøg. Hunden ser personen, som løber ud i terrænet med hundens madskål, hvorefter personen returnerer til udgangspunktet. Sæt en lang line (3 - 5 m) i hundens halsbånd (ikke kvælerhalsbånd) og slip så hunden. Du vil opleve, at hunden hurtigt begynder at bruge sin næse (sporsøg), og følger personen til madskålen. Læs mere om sporsøg i afsnittet træningspas.

7 til 10 måneder Fysisk kønsmodningsperiode

Nu indtræder den fysiske kønsmodning. Det betyder for hannens vedkommende, at den begynder at "lette ben", når den tisser, og for tæven at hun kommer i sin første løbetid. Dominans får mere tyngde for både hanner og tæver, og hunden prøver atter at kravle op ad rangstigen. Territorialbevidstheden bliver mere udtalt for både hanner og tæver.

Når tæven kommer i sin første løbetid kan hun virke psykisk ustabil. I den første del af løbetiden er hun irriteret og afvisende over for hanhunde. Formålet med denne afvisning er at holde hanhundene væk indtil hun er højløbsk (parringsvillig fra det ca. 11. til 16. dogn). I denne periode er hun venlig og omgængelig - nærmest indladende, også over for mennesket. Herefter er hun igen afvisende over for hanhundene.

Endvidere kan dagen tæt på det 63. dogn, hvor tæven normalt ville føde sine hvalpe, også være en irriteret periode. Tæven kan være indbildt drægtig, og foretrækker at være alene. Den kan adoptere forskellige ting som erstatning for hvalpene, og begynder ofte at grave (hule til hvalpene).

En tommelfingerregel for hvornår hunden er højløbsk er, at blodet er næsten klart. Er du i tvivl, så kontakt din dyrlæge - ikke mindst, hvis du har en hanhund i hjemmet. Man bør *ikke* lade en tæve parre *før den er både fysisk og psykisk moden*.

I løbetiden må det frarådes at stille store krav til træningen af tæven. Tæven er meget følsom og ustabil, hvilket kan medføre mistillid til dig som flokfører, hvis du presser den unødigt. Det er vores erfaring, at man nemt kan komme til at ødelægge tidligere indlærte færdigheder.

I løbet af hele denne periode (anden kønsmodenhedsperiode) vil hunden optræne sin evne til at stige i hierarkiet - klatre op ad rangstigen, hvilket kan være forbundet med nogle problemer overfor nogle familiemedlemmer. Har du fulgt vores anvisninger, og involveret hele familien i træningen, ja, så vil de være godt rustet til at løse denne problemstilling sammen med dig.

Hunden må ikke få succes med at få stimuleret sin dominans (evne til at ville bestemme over sine artsfæller - også mennesket). Dvs. at hvis hunden eks. har erobret børnenes legetøj, og tilsyneladende forsvaret dette med aggressivitet, så undgå konfrontationen. Afled i stedet hunden, byt med noget bedre (godbid eller hundens legetøj) og få den om til at udføre en af sine "kunster" den er god til. Dette afbryder dominanshandlingen. Brug *aldrig* vold. Vold stimulerer hundens dominans, og udløser let aggressivitet.

Også den underdanige hund "kvikker noget op" i denne periode. Hvis selvtilliden er lille, må du hjælpe hunden til at opleve små sejre. Det kunne eksempelvis være i små træklege med hunden, hvor du lader hunden vinde kluden næsten hver gang. (Denne leg bør kun leges med hunde med lidt selvtillid og initiativ).

Det er ikke usædvanligt, at hunden kan finde på at bide ting i stykker, og glemmer at være renlige. Men der er altså intet i vejen med hunden, når dens adfærd ændres i denne periode. Du kan derimod undgå mange problemstillinger, hvis du er opmærksom og vedholdende.

Alderen for denne periodes indtræden kan variere noget. For små racer indtræffer den ofte tidligt, og for større racer sent. Disse hormonforstyrrelser begynder inden de ydre tegn (lette ben/løbetid) giver sig til kende. Det tager en tid efter kønsmodenhedsperioden inden hunden atter er i balance.

Såfremt grundlaget for samarbejde og lederskab allerede er etableret, vil perioden ikke forekomme så vanskelig. Ellers er der trøst at hente, idet der er tale om en relativ kort periode.

Indlæring: Bortset fra tævens løbetid må en moderat indlæring finde sted. Lav kendte øvelser med mere repetition. Vi plejer at sige "*to skridt frem og ét tilbage*" dvs. let indlæring (nyt stof) og tilbage til repetition af tidligere indlært stof.

Træningsprogrammer som *hvalpemotivation* eller *DKKs Unghundeprogram* kan anbefales. Her lægges der vægt på positiv forstærkende træning, samarbejdsøvelser, balance- og kropskontrol-øvelser samt spor og søgeudvikling.

10 til 17 måneder **Anden rolige periode**

Dette er en meget stabil udviklingsfase, hvor hunden igen handler rationelt. Du kan opnå særdeles gode træningsresultater i denne periode, da hunden igen er stabil og modtagelig for indlæring.

Tæven kommer som oftest i sin anden løbetid i denne periode. Muskulaturen er endnu ikke helt færdigudviklet på de større racer.

17 til 22 måneder **Psykisk modningsperiode**

Fra ca. 17 måneders alderen indtræder den 3. kønsmodning også kaldet psykisk modenhed. I vild tilstand ville hunden forberede sig på at finde en partner i flokken, og måle sig med de andre flokmedlemmer. Dominansen bliver mere udpræget. Individder der ikke vil indordne sig i flokken, vil forlade denne.

For tamhundens vedkommende er der tale om en ugunstig periode. Dominansen, som hunden har trænet op i de to foregående kønsmodningsperioder, vil få mere tyngde og kraft ligesom aggressivitet mod andre hunde hyppigere vil forekomme. Også her gælder det: Afbryd uønsket adfærd (hunden begynder at knurre, stiller sig an m.m.) med et "Nej!" og giv umiddelbart herefter hunden besked på at sidde, dække eller komme til dig efterfulgt af ros.

Det gælder om, ikke at lade sig friste til voldsomme lege eller at tvinge hunden til fysisk underkastelse. Hvis en krisesituation opstår, så lok hunden i bevægelse med eksempelvis en bold eller endnu bedre - anvend en kendt kommando (på plads, her eller lign.) så hunden ikke får mulighed for at opøve dominansen.

Kunsten består altså i at aflede inden hundens uønsket adfærd udløses. Dette er utvivlsomt den bedste løsning.

Dominante hunde, der ikke har fundet deres plads i rangordenen, kan udvikle sig til problemhunde. Flertallet af hunde volder ikke store problemer, når de blot er godt tilpasset i miljøet, og har fundet deres plads i flokken. (En del hunde aflives desværre på grund af uønsket adfærd i denne periode - som måske er forårsaget af ejerens fejlhåndtering!)

I denne periode tilrådes moderat træning.

22 måneder til 5-8 år Voksenperioden

Er forarbejdet lykkedes, så kan man glæde sig til en stabil og vidunderlig tid med hunden. Træningsresultaterne kan nå meget vidt, og ikke mindst det sociale samvær kan nå forrygende højder. Konflikter er blevet løst, og hverdagen er en fornøjelse med en afbalanceret rytme.

Hunden skal fortsat føle tryghed og lederskab med sin familie.

Ca. 8 år Alderdom

Denne periode er kendetegnet ved en nedsættelse af de fysiske funktioner hos hunden. Vær særlig opmærksom på overvægt, muskelstivhed, nedsat syn, tandpleje og gigt. Motionsmængden skal tilpasses hundens tilstand, men det er vigtigt at holde hunden i gang. Husk også vigtigheden af forsat at stimulere hunden mentalt. En aldrende hund fortjener også at få opgaver, komme med på tur og få nye indtryk.

Projekt Familiehund fra DKK er et godt tilbud til "pensionist" hundene.

Sakset fra <http://www.netdyredoktor.dk/sw16432.asp>